

Tutustu esinetutkimusverkosto Artefactaan ja sen verkkojulkaisuihin. Uusin syksyllä 2014 julkaistu artikkeli *Artefaktien merkitys roolipelaajille ja historiaharrastajille* on käsityötieteilijä Leena Vartiaisen kirjoittama. <http://www.artefacta.fi/>

Mikä on esine?

Esinetutkimuksessa esine-sanalla viitataan *artefakteihin* eli ihmisen tekemiin esineisiin erotuksena luonnon tuottamista esineistä. Ero ei ole aivan selvä, koska ihminen ottaa käyttöön luonnonesineitä kulttuuriesineiksi (oksa ovenripana, poronsarvet naulakkona jne.)

Toisaalta kaikki ihmisen tuottama esineistökin tutkimuskohteena ei sovi esinetutkimuksen otsikon alle. On eri asia tutkia vaikkapa muistikirjan sisältöä tekstinä, luonnoskirjan kuvia kuvina tai samaa kirjaa esinekokonaisuutena. Tietenkin voidaan tutkia samasta kohteesta kumpaakin näkökohtaa. (Kuvassa esimerkkinä sivu Cristóbal Balenciagan luonnoskirjasta.)



Vielä yksi lisää hämmentävä seikka on se, että käsityötieteilijä voi tutkia myös "esineitä", joita ei vielä ole olemassakaan, ts. suunnittelumielikuvia tulevista esineistä.

Jatkossa on kuitenkin kyse konkreettisista esineistä, jotka ovat jollakin tavalla tutkijan nähtävissä ja kosketeltavissakin.

Esineen asema esinetutkimuksessa

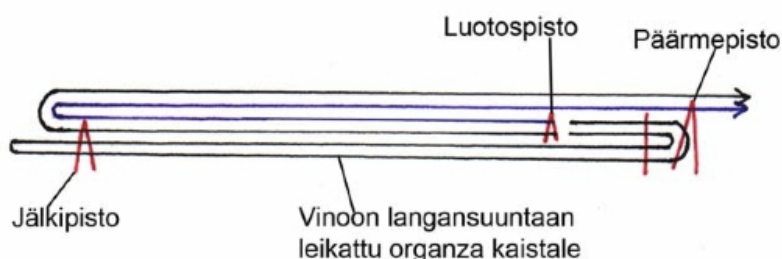
Esine on harvoin tutkimuksen ainoana aineistona. Niinkin voi olla, jos tutkitaan vaikkapa sen raaka-ainetta tai sen käsittelyssä käytettyjä aineita, jolloin tieto saadaan esineestä itsestään luonnontieteellisillä menetelmillä. Käsityötieteilijä voi analysoida myös esinettä itseään esim. estetiikan tai valmistusmenetelmien suhteen. Arkeologiassa, kansatieteessä ja taidehistoriassa on esinetutkimusta, joka on tai voisi olla osittain päällekkäistä käsityötieteen esinetutkimuksen kanssa.

Humanistisesti orientoituneessa (ei-luonnontieteellisessä) esinetutkimuksessa esineen rinnalla tutkimusaineistona on usein muuta aineistoa, tyypillisesti sellaista, joka kuvaa ihmisten kulttuurista tai sosiaalista suhdetta esineeseen. Raja ihmisten käsitysten ja kokemusten tutkimukseen on epämääräinen. Esinetutkimuksena voi pitää sellaista tutkimusta, jossa esineet ovat keskeisessä asemassa, ts. tutkimuksen juoni muodostuu esineen ympärille, jota muu aineisto sitten valottaa. Tietenkin toisaalta esinetutkimus voi olla yksi osa suurempaa tutkimuskokonaisuutta, jossa on jokin muu yhdistävä tekijä, esim. oppilaitoksen, henkilön tai yrityksen historia.

Esinetutkimuksen menetelmä – onko sitä?

Miten esinettä analysoidaan, riippuu tutkimuskysymyksestä, siis siitä, millainen tiedonintressi tutkijalla on. Periaatteessa riittää, kun kertoo, mitä aineiston kanssa on tehnyt: mitä tietoa siitä on halunnut ja miten sen on saanut. Menetelmällä ei tarvitse olla erityistä nimeä. Tärkeintä on tieto tutkijan toiminnasta. Esimerkiksi käsityötieteilijät eivät ole (tietääkseni) keksineet erityistä nimeä sille, että he tutkivat, kuinka esine on valmistettu. Joillakin aloilla (erityisesti teollisuusvakoilussa) tällaista toimintaa kutsutaan nimellä ”reverse engineering”. Sen yksi suomennos, ”takaisinmallinnus”, ei kuulosta hyvältä, mutta miten olisi vaikkapa ”käänteinen prosessianalyysi”. Tärkeämpää kuin nimi on kuitenkin se, että käsityön tutkija käyttää omaa koulutustaan vastaavaa tietoa ja erityisesti taitotietoa (taitoa koskevaa tietoa) – joskus myös omaa taitoaan – esineen tutkimuksessa.

Prosessin tutkiminen esineestä voi olla eri tavalla yksityiskohtaista sen mukaan, mitä halutaan tietää. Seuraava poikkileikkauskuva on Satu Lahden gradusta, jossa hän tutki aivan pieniä yksityiskohtia myöten, miten Salon Forsmanissa valmistettiin ateljeevaatteita.



Kuva 43. Poikkileikkauskuva iltapuvun helmarakenteesta erilaisine ompelueineen. Puku 16.

Seuraava kuvasarja taas kertoo siitä, miten Kirsti Kasnio on käsitellyt pliseerattuja kappaleita saadakseen iltapukuun sen erikoisen muodon, mutta (RK-S:n) tutkimuskohteena ei ole jokainen sauma ja reuna erityisesti, vaikka nekin toki kuuluvat asiaan.

Tässä tapauksessa valokuvaus ja esineen analysointi kuuluvat saumattomasti yhteen, ja valokuvaus on tehty siten, että se palvelisi mahdollisimman hyvin myös tutkimusraporttia. Jos aineistoon kuuluu paljon esineitä, jokaisen esineen kuvaamiseen ei tarvitse käyttää yhtä paljon aikaa, mutta toisaalta ennakoiva toiminta säästää aikaa toisessa kohdassa.



Olipa kuvausmahdollisuudet millaiset tahansa, kuvita esinetutkimustasi – ja tee se mahdollisimman elegantisti ja havainnollisesti. Tekstin ohessa kuva argumentoi ja havainnollistaa.

Annukka Sohlmanin (2007) erinomaisessa gradussa *Linnunkiikut ja kallen kaulukset. Kotitekoiset kuukautissiteet 1900-luvun alkupuolen Suomessa*, tutkija on kirjoittanut selkokielisesti, mitä tietoja hän on esineistä etsinyt. – Siis kirjoita niin, että ”äitikin ymmärtää”. Siten saat aikaan pätevää tiedettä paremmin kuin kikkailemassa jargonin kanssa. Sohlmanin tutkimukseen sisältyy myös *esineiden rekonstruktio*, joka on varteenotettava tapa tehdä esinetutkimusta, koska siinä pääsee perille sellaisen esineen ominaisuuksista, kuten museoesineen, jota ei voi purkaa.

Se, että oman toiminnan selväkielinen selitys antaa parasta tietoa tutkijan tekemisistä, ei tarkoita sitä, etteikö kirjallisuutta kannattaisi ja pitäisi lukea. Lukemisen seurauksena joutuu kuitenkin tyypillisesti toteamaan, että menetelmä on ”koottava murusista” eri lähteistä, ja lähteet ovat useimmiten esimerkkejä tutkimuksista kuin yksityiskohtaisia analyysioppaita. Menetelmän oppiminen tutkimusraporteista on siinäkin mielessä hyödyllistä, että niistä oppii myös itse raportointia, kirjoittamisen tapaa ja kuvitusta, mitä menetelmäoppaat opastavat vähän jos ollenkaan.

Esineestä itsestään saatava tieto yksinään on suppeaa ja vähän kiinnostavaa. Esineen analysoinnista tulee tutkimusta vasta sitten, kun se esitetään jossakin *kontekstissa*. Kontekstin luominen perustuu kirjallisuuteen, kuten muissakin tutkimuksissa, mutta usein kontekstia luodaan myös muiden primäärlähteiden kuin esineiden avulla. Lehdet, käsityökirjat, muotilehdet, haastattelut, arkistotiedot jne. ovat esinetutkimuksen tyypillisiä seuralaisia.

Chaîne opératoire on arkeologien käyttämä nimitys lähestymistavasta, jonka päämääränä on selvittää ja ymmärtää esineen elinkaarta alkaen raaka-aineen valinnasta, edeten valmistukseen, käyttöön ja esineen hylkäämiseen. Tällainen elinkaaritutkimus sopii myös käsityötieteeseen.

Semiotiikka on käsityötieteessä usein sovellettu lähestymistapa esineiden tutkimukseen. Se tarkoittaa esineiden käsitteellistämistä merkeiksi ja sen myötä merkkiteorioiden soveltamista analyysiin. (Semiotiikan lyhytkin esittely menee tämän esityksin ulkopuolelle ja sen ymmärtäminen vaatii aivan oman opiskelun.)

Kuva-analyysi voi olla osa esinetutkimusta, koska useisiin käsityötuotteisiin sisältyy kuvia. Tällainen kuvan tutkimus on syytä pitää erillään siitä, että esine sinänsä käsitteellistettäisiin kuvaksi, mikä olisi esineelle melko latistavaa ja sen erityisyyttä väheksyvää. Toinen asia on kuitenkin se, että esine – millainen tahansa – on visuaalista kulttuuria, ja sitä voidaan myös sellaisena tutkia. Siihen voidaan soveltaa *visuaalisen kulttuurin käsitteitä*, kuten muoto, kompositio, kontrasti, rytmi jne. Nämä ovat tutumpia taiteen tutkimuksesta, mutta sopivat hyvin myös käsityöhön, ilman että käsityötä väitetään taiteeksi (mitä se tietenkin myös voi olla).

Ks. visuaalisen kulttuurin tutkimuksesta www.helsinki.fi/~rkosken/kuva-analyysi

Käsityötieteessä on useita enemmän ja vähemmän tuttuja tuotteen analysoinnin malleja, joita ei välttämättä tule heti ajatelleeksi tutkimusmenetelmän kannalta, koska niitä sovelletaan useammin tuotesuunnittelun yhteydessä. Tutkimustahan sekin on, vaikka lopputulos on tavallisesti erilainen kuin kirjallinen opinnäyte. Silti seuraavalla sivulla

<http://www.helsinki.fi/~rkosken/kasityotuote>

olevia tuotteen analyysimalleja voi mainiosti käyttää myös esinetutkimuksen analyysistrategioina. Niihin voisi vielä lisätä erityisesti ihmisen yllä olevan vaatteen analyysiin

tarkoitettua mallin, Marilyn DeLongin ABC-mallin, josta myös suomennos VIK-malli (Koskennurmi-Sivonen 2003, 126–128, *Vaatekirjan* luvussa 6)

Yhdistele ennakkoluulottomasti menetelmiä ja sovelle niitä luovasti. Se, mikä tuottaa uutta tietoa, on kiinnostavaa ja pätevää tutkimusta!

Lähteitä

- Aikasalo, P. 2006. Hiljainen museoesine puhuu. Ajatuksia ja tutkimuskysymyksiä museoesineiden äärellä. Teoksessa L. Kaukinen & M. Collanus (toim.) *Tekstejä ja kangastuksia*. Hamina: Akatiimi.
- Hodder, I. 1994. The Interpretation of Documents and Material Culture. In N. Denzin & Y. Lincoln (eds.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 393–404.
- Koskennurmi-Sivonen, R. 2002. *Käsityötuote*. <http://www.helsinki.fi/~rkosken/kasityotuote>
- Koskennurmi-Sivonen, R. 2006. *Kuva-analyysi*. <http://www.helsinki.fi/~rkosken/> kuva-analyysi
- Luutonen, M. 2007. *Tuotesuhteita. Pohdintoja ihmisistä ja tuotteista*. Hamina: Akatiimi.
- Pearce, S. 2012. *Interpreting objects and collections*. Hoboken: Taylor and Francis. Sama 1994 London: Routledge.)
- Salo-Mattila, K. 2014. Tekstiilikulttuurin tutkimus käsityötieteessä. Teoksessa S. Karppinen, A. Kouhia & E. Syrjäläinen (toim.) *Kättä pidempää: otteita käsityön tutkimuksesta ja käsitteellistämisestä*. Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 33. Helsingin yliopisto.
- Schoeser, M. & Boydell, C. (eds.) 2002. *Disentangling textiles: techniques for the study of designed objects*. London: Middlesex University Press.
- Vesterinen, I. & Lönnqvist, B. (toim.) 2001. *Pandoran lipas. Virvatulia esineiden maailmasta*. Helsinki: SKS. (Useita artikkeleita kansatieteen näkökulmasta.)

Amy de la Haye: Material Culture Bibliography

- Attfield, J. (2000) *Wild Things: the material culture of everyday life*. Oxford: Berg.
- Entwistle, J., Wilson, E. (eds.) (2001) *Body Dressing*. Oxford: Berg.
- Frisby, D., Featherstone, M. (eds.) (2000) *Simmel on Culture*. London: Sage.
- Kuchler, S. & Miller, D. (eds.) (2005). *Clothing as Material Culture*. Oxford: Berg.
- Prown, J.D. (2001) *Art as Evidence: writings on art and material culture*. New Haven: Yale University Press.
- Prown, J.D. (1980) Style as Evidence. In *Winterthur Portfolio*, 15, (3) (Autumn), 197–210
- Prown, J.D. (1982) Mind in Matter: an introduction to material culture theory and method. In *Winterthur Portfolio* 17 (1) (Spring). 1–19
- Schlereth, T.J. (1985) Material Culture Research and Historical Explanation. *The Public Historian* 7(4) (Autumn), 21–36
- Styles, J. (2007) *The Dress of the People: everyday fashion in eighteenth-century England*. London: Yale University Press.
- Tilley, C., Keane, W., Küchler, S., Rowlands, M., Spyer, P. (2008) *Handbook of Material Culture*. London: Sage.
- Woodward, I. (2012) *Understanding Material Culture*. London: Sage.

RK-S:n jatkoa edellä olevaan ja erityisesti vaatteiden tutkimiseen

- Arnold, J. *Patterns of fashion* -sarja, useita painoksia eri vuosilta.
- Black, S., Haye, A. de la, Entwistle, J., Rocamora, A., Root, R. & Thomas, H. (2013) *The Handbook of Fashion Studies*. London: Bloomsbury Academic. Tässä teoksessa on yksi osio, jossa on materiaalisen puvun tutkimista koskevia artikkeleita.
- Bryant, N. (1986) Insight into the innovative cut of Madeleine Vionnet. *Dress* vol. 12, 73–86.

Bryant, N. (1993) Facets of Madeleine Vionnet's Cut: The Manipulation of Grain, Slashing, and Inserts. *Clothing and Textiles Research Journal* 11(2), 28–37.

Haye, A. de la & Clack, J. (2008) One Object: Multiple Interpretations. *Fashion Theory* vol. 12, No.2, 137–169.

Methodology Special Issue. *Fashion Theory* 2(4), useita artikkeleita.

Palmer, A. (1997) New Directions: Fashion History Studies and Research in North America and England. *Fashion Theory* . 1(3), 297–312.

Rexford, N., Cunningham, P., Kaufman, R. & Trautman, P. (1988) Forum: Research and Publications. *Dress* vol. 14, 68–82.

Severa, J. & Horswill, M. (1989) Costume as Material Culture. *Dress* vol. 15, 51–64.

Silpala, E. (1991) Esineiden olemus tutkimuskohteena. *Artelogi* 2. Hämeenlinna: Suomen käsiteollisuuden ammatti-, kulttuuri- ja tutkimusseura, 53–62.

Taylor, L. (2002) *The study of dress history*. Manchester: Manchester University Press.

Woodward, S. (2007) *Why women wear what they wear*. Oxford: Berg.

Älkää pelästykö vanhojakaan lähteitä. Joissakin asioissa pyörää ei tarvitse keksiä uudelleen.

Käsityötieteen tutkimuksia, joissa on (myös) esinetutkimusta

Fernström, P. 2012. *Damastin traditio ja innovaatio. Tekstiilitaiteilija Dora Jungin toiminta ja damastien erityisyys*. Kotitalous- ja käsityötieteiden julkaisuja 31.

Kaipainen, M. 2008. *”Ken tilauspukua käyttää, hän herrasmieheltä näyttää” Eteläkarjalainen maalaisvaatturi ja vaatturitoiminta Suomessa 1920–1960-luvuilla*. Kasvatustieteellisiä julkaisuja 125. Joensuun yliopisto.

Koskennurmi-Sivonen, R. 1998. *Creating a Unique Dress*. Helsinki: Akatiimi.

Luutonen, M. 1997. *Kansanomainen tuote merkityksenkantajana : tutkimus suomalaisesta villapaidasta*. Helsinki: Akatiimi.

Salo-Mattila, K. 2000. *Keisarinna sermi*. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 7.

Graduja (Käsityötiede. Helsingin yliopisto.)

Lahti, S. 2010. *Ateljeevaatteen valmistuksen työtavat Salon Kaarlo Forsmanin tuotannossa*.

Mäkinen, E. 2007. *Eteläpohjalaiset rekipeitot edustustekstiileinä 1900-luvun alkupuolella*.

Riitinki-Sundqvist, A. 2010. *Raadantahame. Tutkimus rajakarjalaisten naisten riepu- ja villahameista*.

Sohlman, A. 2007. *Linnunkiikut ja kallen kaulukset. Kotitekoiset kuukautissiteet 1900-luvun alkupuolen Suomessa*. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/20071>

Varmola, M. 2014. *Kun pesee ja parsii paikkaa, niin kestää vielä monta aikaa. Tekstiilien paikkaus ja parsinta arkielämän murroksissa 1920–1960-lukujen Suomessa*. (Vähän ja pieniä esineitä muun aineiston ohessa. Erinomainen kokonaisuus. Toivottavasti tulee ethesikseen.)

Voipio, T. 2014. *Silkkiä muotipukuja krinoliinikaudelta. Kaavoitus ja kokoonpanoratkaisut 1850-60-luvuilta*. (Tässä gradussa erityisen yksityiskohtaisesti puvun kaavoituksen ja valmistuksen analysointia)

...ja paljon muita.

Sohlmanin ja Voipion tutkimukset toimivat myös suositeltavina esimerkkeinä erinomaisesta tutkimuskirjoittamisesta niin juonen kuljetuksen kuin kielenhuollonkin osalta.